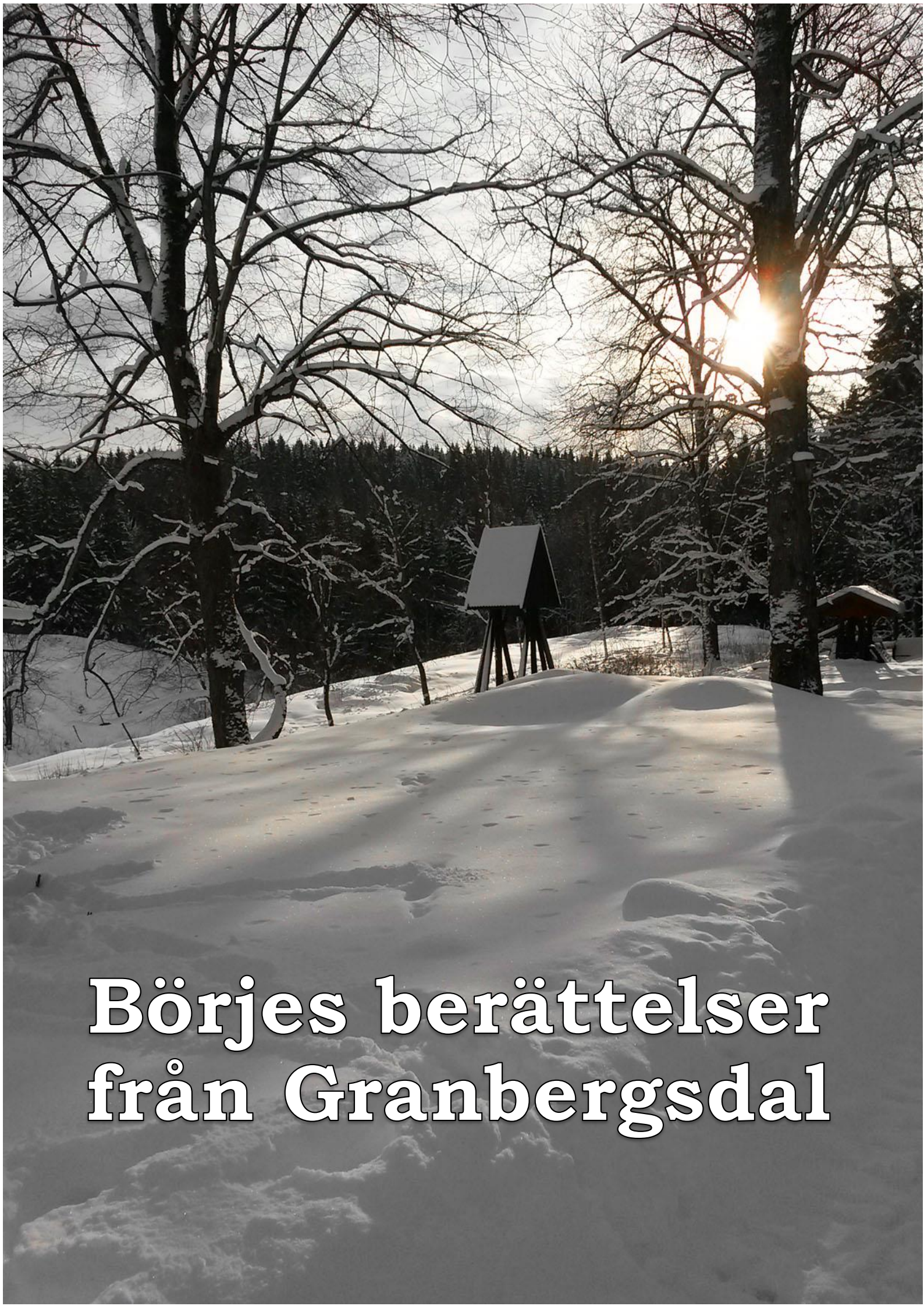

A photograph of a winter landscape. The foreground is a snowy field with some footprints. In the middle ground, there is a small, dark wooden structure with a steep, gabled roof, possibly a shrine or a small chapel. The background is filled with snow-covered trees and a dense forest of evergreens. The sun is visible through the branches of a tree on the right, creating a bright, warm glow. The sky is overcast.

Börjes berättelser från Granbergssdal

Innehåll

Jungfallskällan	4
Om att flytta hus - ett aktuellt ämne för Granbergsdal	4
Ett par torp	5
Vad Lerälven har betytt för Granbergsdal.....	6
Tänk att få bo i Paradisbacken!	7
Ett brev till en släkting i Amerika som aldrig varit i Sverige. ...	7
Bilar	9
Några rättelser och tillägg.....	9
Skildring av några Granbergsdalsbor	10
Affärer	11
Förnyelsens vindar.....	13
Vinterväghållning.....	14
Hagtorpet	15
Konrad och hästen Balder	16
Skoltider.....	18
Kraftstationen i Högfors-forsen	19
Skogskörning.....	20

Börjes berättelser presenteras här med tillåtelse av hans son Christer Eriksson. Texterna har även publicerats i "Hyttbladet", en skrift utgiven av Granbergsdals byalag.

Börje Eriksson 1917 – 2005

Agne Adolfsson 2023

Jungfallskällan

Denna obetydliga lilla källa, Jungfalls-källan på Högforshöjden, låg förr i en gammal grov skog. Jag tyckte i min barndom att det var lite trolskt där. Vi brukade göra utflykter dit och rensa upp den. Det var en så fin gångstig genom storskogen då. Nu är både troll, skog och gångstig borta. Kvar finns bara ett stort kalhygge, ris och stubbar. Gångstigen är förstörd utav stora traktorhjul.

Denna källa betraktades förr som hälsokälla, fanns till och med planer på en viss utbyggnad, men det är länge sen.

Jag känner personer som badat i vatten från denna källa och blivit botade från krämpor. En äldre man (Stinas i Hyttboa svärfars-far) så svårt ansatt utav reumatism och så krokig, att han inte kunde ligga i ett badkar utan fick bada i en stor tunna, han blev frisk och rak i ryggen som en general. Två barn, kusiner till mig en pojke och en flicka, hade båda ont i benen. Pojken kunde ej gå förrän han var nära två år. Han blev med tiden en utav Karlskogas bästa tävlingscyklist. Flickans ben var mycket krokiga (hjulbent) men hon blev också bra.

Det var en faster till mig som bar vattnet från källan och badade barnen i. Till den gamle mannens bad körde Karl Palm i Högfors vattnet med häst och en s.k. inkörskälke.

Om tillfrisknandet berodde på dessa varma bad eller om vattnet har någon mystisk kraft, vet inte jag, men konstigt är det. Torpcirkeln har satt upp en tavla vid källan med vissa data.

Om att flytta hus - ett aktuellt ämne för Granbergsdal

Det talas om att flytta Eskilsgården från Granbergsdals Gård till Hyttan där den skulle fungera som hembygdsgård. Ett stort arbete men behjärtansvärt om det går att genomföra. Eskilsgården är det äldsta huset i Granbergsdal, omkring 300 år, men ingalunda det första som flyttats.

1. När man kommer uppför Paskfallsbacken vid Solhem ser man ett hus på höger hand vid skogskanten. Det stod ursprungligen vid Gretamossen öster om Lersjön och flyttades sedan till Lersjödammen. Då bodde där en ensam kvinna - Ulla. Nu står huset alltså vid Paskfallet och kallas fortfarande Ullas vid Dammen - stuga.
2. På vänster hand när man kommer upp på backens krön, står ett större hus. Det har stått öster ut från Julius Lekberg. Torpet heter Klingertorpet eller Sjungarkullen. Hillard och Judit Lekberg är födda där. Deras farfar byggde huset.
3. Mellan Klingertorpet och Julius Lekberg fanns också ett litet hus där Julius är född. Denna stuga står nu i Södra Högfors. Karl Vilhelm Karlsson, som jag förut

- berättat badade 'sig frisk i Jungfallskällans vatten, flyttade den till sin gård som bostad åt sina svärföräldrar. Stugan är fortfarande åretrunt-bostad.
4. I Högforsbacken bor Arvid och Anna-Stina Lekberg i ett hus som också stått vid Lersjön Karl Lekberg bodde där. Han hade vid en olycka mist en hand men trots detta försörjde han sig som laggkärismakare. Detta måste ha varit svårt med bara en hand men han sades vara en mycket duktig hantverkare. Arvids far flyttade huset.
 5. Stenstorpstugan kommer från Skogalund norr om Lersjön.
 6. På Granbergsdalshöjden stod ett hus som nu ligger vid Kvarntorpet – Fallet vägen. Karl Karlsson (Rom-Karl) flyttade dit huset som bostad åt sin far vilken varit banvakt vid Romälven - Svartälvs järnväg – därav namnet Rom. Huset stod förut på Granbergamark.
 7. Huset på torpet Lyckan väster om Granbergsdals Gård kommer från PyrBrittas källa.
 8. Högfors missionshus har en gång varit en del av ett skolhus i Vall.
 9. Söder ut från missionshuset står en liten stuga som förut stått i Paskbo. I den bor nu Anna Persson (Anna i Mörtbäcken).
 10. Längre söder ut från Annas stuga stod ännu ett litet hus som också kom från Paskbo.
 11. Huset närmast författaren av detta ägs av Tord Jansson en släkting till Mor i Vall. Det huset kommer från Vall.
 12. På Fallet fanns en gård som nu är ombyggd till sommarstuga någonstans i Stockholms skärgård.
 13. En magasinsbyggnad vid Granbergsdals station har hamnat neråt Otterbäcken som sommarstuga.
 14. Banvaktsstugan vid Granbergsdal finns numera på västkusten.
 15. En tillfälligt uppförd. arbetsförläggning när Karåsens kraftstation byggdes i mitten på trettio-talet finns nu i Högfors.
 16. Ernst Asps stora tvåvåningshus stod fordom längre väster ut men flyttades i samband med någon fastighetsaffär.

Ett par torp

På 1860 - 70 års karta finns två backstugor utmärkta mellan Lersjön och Dalsmund på Granberga ägor. Den södra står som "Slaggerhalsas" och den norra som "Skallerbacken".

Det finns ingen uppgift när Skallerbacken revs, men 1866 flyttade Johan Ersson född 1817 in med hustrun Maria Pettersdotter född 1825 samt barnen i en nyuppförd stuga som förut hade stått ner vid sjön vid Lersjötorp. Det stället fick nu namnet Johannelund.

Johan var gjutare vid Hyttan när det skulle gjutas grytor och pannor. Dessemellan högg han kolved och kolade samt brände tjära. 1894 dog Johan och Maria blev ensam. Då flyttade parets son Erik Gustaf Johansson född 1851, allmänt kallad "Gustaf Johan" in med hustrun Matilda Gustafsdotter och barnen. 1900 dog Maria-Pettersdotter.

Gustaf Johan arbetade som uppsättare vid Hyttan. När Hyttan inte var igång högg han kolved. Gustaf Johans hustru Matilda Gustafsdotter född 1855 dog 1923 efter att i många år varit bunden till sjuksängen.

Nu blev Gustaf Johan ensam i stugan, men hans son Henning arrenderade ett torp under Fallets ägor - Stenstorp - och han friköpte torpet. Sedan rivs Johannelund och flyttas till Stenstorp där Henning bygger en större stuga. Men i Johannelund odlar Henning potatis i många år efteråt. Gustaf Johan flyttar med till Stenstorp där han får bo på övervåningen till sin död 1939. När Johannelund blev öde kallades det Skogalund.

Vad Lerälven har betytt för Granbergsdal

I våra dagar förs en intensiv debatt om energi. Den energi man får när någonting förbränns lämnar också en del negativa biprodukter, luftföroreningar och försurningar av alla slag medförande skador för växter, djur och människor. Den renaste energi vi har är vind, solenergi, jordvärme och vattenkraft.

Det lilla vattendraget Lerälven från Lersjön har en gång i tiden lämnat kraft till många småindustrier. Förr hette det kraft. Energi är ett modernt låneord. Det heter fortfarande kraftstation.

Vi börjar vid Lersjöns utlopp. Ett stycke nedströms låg en inte så obetydlig kvarn ägd av patron Ericsson. Jag tror det var både stenar och vals. Lite längre ner fanns en ganska stor såg, ramsåg, med samma ägare. Där fanns också en generator som försåg Granbergsdals gård med elektricitet. Långt tillbaka i tiden skall också ha funnits en kvarn nedanför Paskfallsdammen, troligen före dammens tid.

Så kommer vi ner till Hyttan, det var den största industrin. Längre ner ligger Högforsdammen som anlades för att ge bättre vattenkraft till den kraftstation som byggdes längre ner. Den levererade ström till Hyttan men även tillhushållen i Granbergsdal. Den var inte så automatiserad utan krävde en viss tillsyn. Därför togs den ur drift i slutet på 40-talet. Huset revs i samband med vägbygget 1971-72.

Före dammen och kraftstationen fanns både såg och kvarn vid forsen. Dessa betjänade både Högfors och Backberga. När så många skulle utnyttja vattnet blev det en hel del strider och gruff, vilket kan läsas i gamla tingsprotokoll.

Nu flyter älven lugnt och stilla neråt Lerängen. På södra sidan utav Noravägen är åter en fors. Där byggdes en damm, ett vattenhjul och en stånggång som förde kraften upp på slät mark, där ett ullspinneri anlades med en lång länga bostadshus i ena änden. I detta spinneri kunde man spinna ullgarn, bereda lin, väva tyg och riva raffelstopp av lump. Där fanns också såg och spånhyvel för takspån.

Så försvinner vår lilla älv ut i Svartälven till större uppgifter.

Tänk att få bo i Paradisbacken!

Våra samhällens gator och vägar har namn, så också Granbergsdals huvudstråk. Det har t o m flera. När du från norr kommer till bron över Lerälven nere i dalen kommer du till en uppförsbacke inte så brant och krokig nu som före vägomläggningen.

Den nuvarande bron är den tredje i ordningen och den högsta. Backen kallas numera för Tratängsbacken. Förr hette den Kojfallsbacken, därför att på vänster sida på backens krön låg fordom en liten koja på en uppröjning i skogen. Långt tillbaks i tiden bodde där farfarsfar till Hjalmar Eriksson (Stenstorp). Han kom från Gretamossen öster om Lersjön och arbetade i Hyttan som gjutare.

Nu vänder du tillbaka mot Granbergsdal och kommer åter till en backe, Råbacken, där rået, gränsen, mellan södra och norra Högforsgårdarna gick. Även den backen var brantare och krokigare förr och vägen gick mellan forsen och Sundkvists hus Forsbacka.

På andra sidan bron över forsen byter vägen åter namn till Paradisbacken. En Jakob Eriksson byggde sig vid backens krön ett hus som fick det romantiska namnet Paradiset. Om backen eller huset var först med namnet är inte lätt att veta men troligen var det huset.

När backen planar ut byter den namn till Skojargatan. Om namnet kommer utav att människorna där var speciellt skojfriska eller småskurkar kan vi inte utreda. Det är för långt tillbaks i tiden. Vi får hoppas på det första alternativet.

Där Vera Hjelm bor var fordom en grind över vägen. Stället hette då Skräddarlyckan och vägavsnittet Grinna. Många minns väl fortfarande "Frida vid Grinna", Frida Fransson, moster till Vera.

Backen från skolan ner mot vägskälet kallades Kolhusbacken. Det låg många kolhus inne i skogen och ett nära vägen.

Så blir det vägskälet. Till vänster Stordalsbacken, till höger Hyttbacken och Bondstorpsgärdet, norrut Fallbacken.

Granbergsdal har faktiskt en gata till. Från f.d. småskolan och förbi Solhem heter vägen Paskfallsgatan. I slutet på trettioalet och början på fyrtioalet var vägskälet PR för Granbergsdal fast inte på samma plan som Hyttboa är idag.

Ett brev till en släkting i Amerika som aldrig varit i Sverige.

Skall nu försöka att för Dig beskriva Högfors och Granbergsdals utveckling från den tid (1882) när Din mormor, morfar och mor lämnade Högfors för Amerika.

Högfors ligger intill ett litet järnbruk, en så kallad hytta. Den drevs i sambruk utav kringboende bönder, som då kallade sig bergsmän, en titel de var mycket stolta över. Den gav också vissa förmåner. Bergsmännen och deras söner och drängar behövde ej ut i krigstjänst. De skulle vara hemma och göra järn, en för landet och krigen mycket viktig produkt.

Denna hytt drift gav den omkringliggande bygdens folk många arbetstillfällen. Främst tillverkning och framforsling av träkol från de stora skogarna. Kolet behövdes för järnframställningen.

Malmen skulle hämtas från Dalkarlsberg, en gruva cirka två mil från Granbergsdal. Dessa transporter utfördes på vintern med hästar då frusna vattendrag kunde utnyttjas som vägar. Även snön var nödvändig, sommarvägarna var mycket dåliga. När sedan snön smälte på våren användes vattenkraften till att driva hyttan.

De friställda transportarbetarna fick arbete i jordbruk och skogsarbete över sommaren. Av detta framgår att arbetslöshet var ett relativt okänt begrepp. Förtjänsten var emellertid låg. Därför hade de flesta ett litet jordbruk där man kunde ha ett par kor, en gris och några höns.

Kläder tillverkades hantverksmässigt i hemmen, även skor och verktyg. Den som var lite som man säger händig klarade sig bra. Med sjukvård var det klen beställt. Skolgången däremot låg bra till, den var obligatorisk några veckor, alla fick lära sig läsa, skriva och räkna.

Så gick åren utan större förändringar. Så småningom kom industrialiseringen mer och mer att sammanslå dessa små hyttor som ej var konkurrenskraftiga till större enheter. Granbergsdals hytta gick upp i Karlsdals Bruk, driften lades ner år 1925. Hyttan finns kvar. Den bevaras och renoveras pietetsfullt utav Karlskoga Hembygdsförening. Betraktas nu som ett industriminnesmärke. Dit kommer turister från många länder, även från Amerika.

Även Karlsdals Bruk har lagts ner. Nu domineras bygden utav AB Bofors som ligger en mil söder ut från Granbergsdal. Vår närmaste stad heter Karlskoga omkring 30.000 inv. Den ligger omkring Bofors. Vägen mellan Granbergsdal och Karlskoga var i slutet på 1800-talet mycket dålig med grindar och avstängningar tvärs över vägen. Nu är den asfalterad och prima med villabebyggelse på ömse sidor. Dessa villor bebos till största delen utav boforsanställda.

Några år innan Dina förfäder lämnade Högfors hade bygden fått järnväg, Nora Bergslags Järnväg. Den drogs genom byn knappt hundra meter från de fyra hus som byggdes när Din mormor och hennes tre syskon ärvde och delade mellan sig gården Södra Högfors. Dessa hus finns fortfarande kvar. Jag och min fru bor i det ena. Även järnvägen för en tynande tillvaro numera utslagen utav lastbilar, bussar och personbilar. Persontrafiken är nerlagd sedan många år.

Så har bygden i stora drag utvecklats fram till nu.

Släktskapet till den dam i Amerika som fått ett sådant här brev: Min farmor hade en syster, Kristina. Hon blev gift med en Gustav Pettersson från Närke. De åkte till Amerika 1882. Deras dotter Hulda blev också gift med en närking som hette Klingborg. De båda fick en dotter, Violet som blev gift Olsson. Jag är alltså tremänning till denna Violet som är född i Amerika och aldrig varit i Sverige. Hon bor i Kalifornien.

Bilar

Som alla vet har bilismen blivit ett hot mot järnvägarna. Även NBJ har det kämpigt. Kan därför vara intressant att se hur bilismen utvecklats i Karlskoga och Granbergssdal.

Första bilägaren i Karlskoga var en son (Petter sedermera grosshandlare i England) till patron Pehrson på Gelleråsen. Petter köpte en röd öppen bil med sufflett år 1904.

Patron Ericsson på Granbergssdal köpte bil år 1909 från Höganäs Motorfabrik. Den kostade 1000 kronor. Patron hade också en lastbil. Chaufför var Nisse Karlsson i Björkmo som senare tog tillnamnet Björkmon. Fyllde ofta på kylarvatten vid Adamssons i Lerängen, sades det.

Sedan inregistrerades i Karlskoga en bil 1912, tre stycken 1913 och fyra stycken 1914. Albert Andersson var den förste taxiägaren i Karlskoga 1913. Redan första året som taxichaufför omkom han i en olycka mellan Örebro och Karlskoga.

Att det var status att ha bil på den tiden förstår man utav att på skogskyrkogården står hans gravsten där han tituleras "bilägaren".

Teodor Nilsson i Lerängen köpte år 1919 en bil utav AB Bofors. Han lärde sedan många att köra bil. Teodor är nu 94 år men kör fortfarande sin Volvo PV omkring 30 år gammal. Både Teodor och Volvon är i prima skick. Augustinus Dahlin köpte bil 1918. Helena Dahlin tog körkort 1919. Hon var den första körkortsinnehavaren i Karlskoga.

Bilbeståndet ökade, märkesfloran var brokig. Det fanns Ford, Oakland, Cleveland, Overland, Cadillac, Fiat, Mathis, Studebaker, Buick, Nash, Dodge. Hupmobil, Auburn, Regal och GMC. Många av dessa märken har nu försvunnit.

Jag köpte en Opel i slutet av trettioalet, det var den första i Södra Högfors. Nu finns där elva stycken. Det säger en hel del om bilismens frammarsch.

Till sist kan nämnas att Karlskoga bergslags Hembygdsförening i sin årsbok 1984 har en utförlig artikel om bilismens utveckling i Karlskoga författad av Kjell Nordqvist.

Några rättelser och tillägg

Nu har jag konstaterat hur svårt det är att skriva och vara saklig. Jag skrev för en tid sedan om Lerälven, och de småindustrier den en gång levererat kraft till. Har sedan dess fått reda på, att även tegelbruket som låg söder om Noravägen fick kraft från Lerälven.

Min far arbetade där i sin ungdom. Han talade bara om hur tungt det var att blanda leran. Men det fanns maskinellt hjälpmedel även där. Tio småindustrier fick kraft utav denna oansenliga lilla älv.

Tegelbruket ägdes och drevs av Karåsens gård. Tre man arbetade där. Produktionen på tio timmars arbetsdag kunde ibland uppgå till 3000 tegel. Teglet var mycket

eftersökt. Timpenningen var 1913 20 öre och 13 öre för pojkar som inte var fullvuxna.

Sedan var det min barndoms Högfors. Där hade jag tagit upp ett barn för lite i Gottfrid Anderssons barnaskara. Så var det Karl Karlsson och mor Ulla. De hade fyra söner vara en dog ganska ung.

Jag har även fått lite kritik för jag skrev "på Kristin-stället fanns inte så mycket som en katt". Jag menade på jordbruket. I boningshuset bodde Elias i Åsen med hustru och dotter. Han blev sedermera Karlskoga stads fastighetsförvaltare. Det var på den tiden när en stad hette stad.

Så bodde min farbror Einar där med hustru och tre döttrar och en katta som hette Sussi. Nu var alltså det tillrättat.

Men det fanns en till inte oväsentlig sak. På Högforshöjden Gustavsberg bodde en svårt invaliderad man. Han var så krokryggig att han gick nästan fyrfota. Huvudet satt snett och skakade alldeles otroligt. Han kallades därför allmänt för Nickus fast han hette Gustav Larsson. Ett talfel gjorde att han hade mycket svårt att göra sig förstådd.

Att han hade svårt att hålla sig ren är förståeligt och var milt sagt lortig. Tänk, vad jag var rädd för den farbrorn i mina unga år! När jag inte var riktigt snäll sade de äldre att Nickus skulle ta mig. Att inte människorna tänkte på att det var svårt nog att vara så handikappad, om inte till råga på eländet ungarna sprang och skrek så fort han visade sig.

Nickus blev sjuk, grannarna skickade efter doktor Wiman som ordnade att han kom till sjukstugan. Sedan till vårdhemmet, där han så småningom slutade sitt strävsamma liv. Om han var född så handikappad eller om hans besvär orsakats av någon sjukdom vet jag inte.

Skildring av några Granbergsdalsbor

Jag ska här försöka skildra en del människor i Granbergsdal, närmare bestämt i Bondstorp, ett ställe som många utombys förknippar med bråk och bataljer i vägskälet. Dessa slagsmål gav onekligen en viss PR åt Granbergsdal, som lite grann hänger kvar än fast det nog är bortemot fyrtio år sedan striderna avblåstes.

Vardagslivet var något helt annat. Lasse i Bondstorp, Karl Larsson, kom från Karlsdal där han varit rättare på jordbruket och gjort sig känd som en överdängare i arbetet. Nu skulle han bli skogsarbetare. Det dröjde inte länge förrän hans goda rykte som arbetare besannades. De fyra sönerna stod inte fadern långt efter.

En liten skröna:

Edvard Lekberg berättar: "Jag kom en gång på en jakttur i närheten utav Kroksjön. Det hostade i skogen så jag trodde jag hamnat på sanatoriet i Garphyttan. Det var Lasse och sönerna som höll på att hugga och när de huggit sig nog varma gick de ner till sjön och högg upp en vak, lade sig runt vaken och drack så det knakade i isen runt stränderna. Inte underligt att de hostade."

Det fanns ett annat brödrapar i Bondstorp, Karl och Johan Lokander. De kom inte upp i Bondstorparnas kapacitet men ville ändå ha ett gottrykte. Hur bära sig åt? Jo! En eftermiddag när det var vindstilla, sågade de båda spjuvrarna igenom ett stort antal träd så att de nått och jämnt stod för sig själva. Nästa dag när Bäckman kom för att tumma, beklagade de att det strulat till sig under gårdagen så att de inte hade några träd fällda, men om han väntade lite skulle det ordna sig. Några drag med sågen och träden föll. Bäckman trodde knappt sina ögon. När han tummat färdigt gick han hem och berättade att nu har jag sett Bondstorparnas övermän och dom hade inte ens uppknäppt i halsen. (Bondstorparna var alltid mycket djupt dekolleterade*.) * (barhalsad, uringad)

Det finns ännu en bondstorpärs med ett unikt rekord åtminstone för Granbergsdal - han har hittills haft trettio stycken bilar.

Det fanns och finns duktiga damer i Bondstorp. Tänk på fru Larsson. En stor familj i en liten obekväm stuga, rum och kök och inga bekvämligheter. Fem karlar som skulle ha matsäck. Det sades att första pannkakan åkte utav laggen klockan fyra på morgonen.

Två flickor som gick i skolan skulle också ha matsäck. Det fanns ingen skolbespisning då inte ens ett bord där man kunde sitta och äta sin medhavda smörgås och dricka sin mjölk.

Fru Larsson skötte också städningen i båda skolorna, hjälpte även enskilda med tvätt och städning. Jag kan inte minnas att denna stora familj var lortig eller sämre klädd än standarden var på den tiden. Hon levde ett stilla liv och var inte så känd som männen och många granbergsdalsbor kände inte ens till hennes förnamn. Hon hette Jenny men kallades alltid fru Larsson.

Vi har en annan känd kvinna som genom giftermål har en del av sina rötter i Bondstorp. Karlstadsflickan Sara Hedberg, mera känd som Zarah Leander. Men Bondstorp vilar inte idag på sina lagrar och dagens madamner går inte av för hackor. Rätt vad det är sticker de iväg till andra sidan jordklotet, Brasilien och Amerika och även Paris kan få besök. Blir det någon stund över renoveras gamla hus och byggs små nya.

På tal om hus måste Kapellet nämnas. Det byggdes år 1867 som lagerlokal och sedan drevs där affär utav Klara Bark och hennes dotter. Dessa affärskvinnor bryggde även dricka som såldes till hyttgubbarna. Den kallades för Bonddricka. Handlanden Erik Hellberg hade även affär där en tid innan han byggde på Stenbacken. Kapellet har även varit danslokal och biosalong, innan det upphöjdes till rang och värdighet av kapell. Husets skiftande öden kan väl närmast förklaras av att när stationen flyttades blev ej läget lämpligt vare sig till lagerlokal eller affär.

Affärer

Jag tänkte skriva lite om affärer. Inte Ebbe Karlsson och alla andra stora skandaler, ubåtar, knark och elände. Nej, jag ska försöka påminna lite om alla de små och redliga lanthandlare som funnits i Granbergsdal.

Äldsta affären var troligen på Granbergsdals herrgård, där de anställda kunde köpa vad de behövde till livets nödtorft. På sluttampen till och med bräder till en enkel kista och hästskjuts till den sista vilan. Där ligger ICA och Prix efter i service!

Så till de mindre handlarna. I det hus där Ingvar Olsson nu bor, drev en herr Borg affär. En skräddare fanns, som hade både gesäll och syflickor. Gesällen byggde det hus där Hjalmar och Britta Eriksson bor. Han sydde kläder och sålde tyger och hette August Larsson (Skrädder-August).

I Kapellet drevs affär av olika personer innan det förvandlades till kyrkolokal. Berg och Gylling från Örebro, fröknarna Bark från Halmstad, mor och dotter. Därefter tog Erik Hjalmar Hellberg över men byggde sedan hus och hade affär på Stenbacken. Förut skall där ha funnits en krog, Pilhem, även kallad Korialbacken.

Karl Henning Nyvelius, Stenbacken, byggde det hus där elektriker Seth Karlsson bor, och hade där affär. KH, som han kallades, hade eget bryggeri och sålde svagdricka för två öre litern i tråkaggar. Han köpte slaktdjur utav bönderna och hade slakthus. Körde ut varor med häst och senare med bil till avlägsna orter. I juli 1938 övertogs KHs affär av Konsum som fanns i byn fram till 1981 då en varubuss ersatte affären. Nyvelius hade också affär både i Tavlan och Lilla Björndalen.

KH byggde också en kiosk vid vägskälet 1932. Den stängdes 1939 på grund av kriget och öppnades åter 1945 då den övertogs av Granbergsdals IF som hade försäljning där i tjugo år. Kiosken måste rivas för att ge plats åt nya vägen.

Brogren hade skomakeri i "Bymanhuset" och Karl Hjalmar Gustavsson kafé i Stenstorp (Björkhult). Oskar Byman ägde en skåpbil med vilken han åkte omkring och sålde matvaror. En herr Pettersson hade affär i Lilla Björndalen och även han åkte omkring och sålde fisk. Det förekom också en fiskhandlare vid namn Gunnar Karlsson från Karlskoga.

Från Örebro kom en fiskhandlare som hette Tinglöv och det fanns också personer som på vintern lite mera sporadiskt åkte omkring med en sparkstötting och sålde färsk sill.

Vi hade en hel radda med ambulerande kötthandlare som for omkring med skåpbilar i bygden. Medin kom från Karlskoga som representant för Rickard Karlsson. Medin hade hållplats vid Paradiset hos Jakob och Emma. Där samlades Högfors tanter och handlade. Emma bjöd på kaffe.

Björk i Haga och Karl Arvidsson "Karl-Arver i Lycka" sålde också kött, den senare hade även herrgjorda korvar och syltor. Frun stod för produktionen. Kötthandlare Hedin kom med häst och vagn men Friberg i Backeberga, han kom och gick och hade lite kött i en väska som han bar på en käpp över axeln. Friberg köpte slaktdjur och jag tror att han sålde större partier till någon handlande i Karlskoga och han var dessutom lantbrukare och kodoktor.

Det fanns även gårdfarihandlare. Den mest kända var nog Olivia Rolander från Vikersvik. Hon var en mycket storväxt kvinna som sålde tyger och annat krims-krams som hon hade i ett stort knyte av blåtyg. Få var de som orkade lyfta hennes knyte. På sommaren körde hon det på en skottkärra och på vintern på en träspark med breda styva trämedar. Hon var känd för sina prima varor men också för att inte vara nådig om hon fick plocka upp sitt knyte och inte få sälja något.

Nu har vi närmare en mil till närmaste affär när Hyttboa är stängd. Men vi går mot ljusare tider. Det har sports att lantbrevbärarna skall vara ombud för

Systembolaget. Nästa steg blir väl att Systemet skickar ut en egen varubuss i stil med Konsumbussen. Den som lever får se.

Förnyelsens vindar

Som vi alla har märkt, blåser det en förnyelsens vind över Granbergsdal efter många års tillbakagång. Skolan har byggts ut med gymnastiksal, matsal och snickarverkstad, vilket mycket uppskattas och utnyttjas. Däremot har Småskolan lagts ner och planer finns på att riva huset. Hur välbetänkt det är tål att diskutera. Konsumaffären har slagit igen och ersatts med en skåpbil och postkontoret har stängts. Förr hade vi egen polis och egen barnmorska.

Men allt är inte negativt. Vi har telefonhytt och enmans busskur. Med de få resenärerna på bussarna torde den fylla behovet. Annat var det när John Andersson hade busstrafik med garage i Granbergsdal. Jag tror att han hade fem stycken bussar. Då gick det dagligen flera turer Granbergsdal -Kedjeåsen - Karlskoga - Granbergsdal. På kvällen kom alla dessa bussar med arbetare från Bofors, Björkborn och Kilsta och parkerade framför Nyvelius'affär och så en järnvägsbuss som fortsatte till Karlsdal.

Buss-Andersson var en mycket driftig man. Han kolade själv gengaskol till sina bussar under krigsåren. På lördagskvällarna gick hans bussar till Karlsdal, Pershyttan och Mo och varthelst ungdomarna ville åka. Andersson sålde så småningom sina bussar till järnvägen. Det ståtliga garaget är nu smidesverkstad.

Rykten går att en del gatlyktor skall bort. Jag undrar om det för med sig lika vidlyftiga diskussioner som när de skulle sättas upp. Planer finns också på vatten- och avloppsledningar till Granbergsdal. Pensionärsbostäder skall det så småningom bli. Placeringen är ännu så länge lite svävande. Det har bara diskuterats en fem - sex år. En förskola diskuteras också.

Byalaget har till en del bidragit till att Granbergsdal lever upp. Hytt dagar, julmarknad, Hyttboa och kaffestuga. Den nya kaffestugan har hittills skapat mycket arbete och huvudbry för stadens nämnder. Man får inte glömma bort milan som vi hoppas skall bli en tradition. Den är mycket uppskattad och publikdragande. Där serveras kolbullar och kaffe, ibland också lite musik och sång.

Det så kallade kulturutbudet jag minns från min barndom var inte stort. En herr Granberg kom med jämna mellanrum och visade film i Solhem. Svartvit stumfilm, för ljudet svarade "Oskar ve Kvarna" med sina kommentarer. Ibland var det dans i Solhem.

På somrarna kom zigenare med sina hästar och vagnar och slog läger på Hyttblecket. Det var färggranna sällskap. På kvällarna ordnade de någon underhållning, zigenarbröllop med sång och musik, trollkonster och spådomar. Vi unga tyckte de hade en avundsvärd tillvaro. Verkligen var nog helt annorlunda. Myndigheterna jagade zigenarna hit och dit och de fick bara stanna några få dagar på samma ställe.

På vintern var det skidtävlingar och pjäxdans på Lersjöns is till musik och en stor brasas sken. Så småningom tillkom Solvallen med många aktiviteter. Det fanns även en uppbyggd hoppbacke.

Till missionshuset brukade komma, så kallade evangelister, unga pojkar som sjöng och spelade mycket bra. De var populära särskilt hos flickorna. Folkskollärare Vikström hade en bekanting, Reinholdsson, de båda hade ibland en fiol- och orgelkonsert i skolan för allmänheten. Uppskattat i all sin enkelhet.

Jag skall gå tillbaka till busstrafiken. Under krigsåren var det brist på och ransonering av bildäck. Bussarna fick för att spara på däcken inte köra fortare än 40 km i timmen. Men laglydigheten hade inte högre status då än nu. Enligt tidtabellen skulle en resa Karlskoga - Örebro ta två timmar. Om den gjorde det var en annan sak.

Vinterväghållning

Nu stundar en ny vinter. Då kan det vara intressant att se tillbaka litet och minnas hur vinterväghållningen fungerade före trettioalet.

Motorsnöplogar fanns inte. Det var tråplogar, stora monster som det krävdes minst två par hästar för att dra. Var det mycket snö behövdes kanske sex till åtta hästar.

Vägen var uppdelad i snöplogsrotar: Granbergsdal - Öfalla, Granbergsdal - Lerängen, Granbergsdal - Malmhöjden och Lerängen - Skråmmen. För varje sträcka fanns en snöplogfogde som skulle samla ihop erforderligt antal gubbar med hästar. Sådant tog tid. Telefon var inte allmän. Det var att plumsa iväg ut i bygden och mobilisera manskap och hästar. Detta var en betungande pålaga, ingen fick någon ersättning.

Så småningom var manskapet samlat och plogningen kunde börja. Det var ett stort skådespel. Tänk er tre till fyra par hästar kopplade vid en lång lina som skulle hållas sträckt och som genade i krökarna och ställde till trassel.

Vägarna var smalare och krokigare då än nu. Gubbarna fick pulsa vid sidan och var och en styrde sitt spann. Ibland var det stora snödrivor och då blev det att skotta för hand.

Vintern 1917 var det bitvis så höga och hårda snödrivor på Bråtgärdet att man kunde gå på snön och ta i telefontrådarna. Elledningarna hissades upp med stänger. Det var ett fruktansvärt yrväder och mycket kallt.

Jag föddes den vintern i Bråten. Min faster Alida var med och assisterade. När hon skulle gå hem trodde hon att hon skulle frysa ihjäl. Det myntades då några uttryck. När två gubbar möttes var hälsningsordet: "Goddag yrvär". Efter några dagar: "Goddag väg". Efter en liten tid: "Goddag dyngbart". "Dyngbart" innebar att när det var många hästforor och hästarna släppte sig, blev det nästan som barbacke. Det blev nämligen inte någon mer snö den vintern.

Tråplogarna skrapade inte bort snön så effektivt efter vägbanan. När solen sken fram på vårvintern bildades så kallat "stöp", en sörja utav snö och vatten. Det blev då djupa spår efter bilarna. Dessa spår frös på natten och på morgonen blev det stora problem för bilar att vid möte komma ur spåren. Alla bilar hade snökedjor på

vintern. På framhjulen satt styrkedjor där länkarna gick i sick-sack över slitbanan. Ändå måste man med en yxa hugga av spårkanterna för att komma till dikeskanten vid möte.

Ännu en liten historia om snö. Doktor Godenius hade en gång ett ärende till Öfalla. Han åkte tåg dit, då där fanns en anhalt där tågen stannade. Men inget tåg gick tillbaka samma dag när han skulle hem. Nu blev det kris. Ingen hästskjuts fanns att få (interna strider) men en kraftig karl, bror till den kände släggkastaren Massa Lind från Dammtorpet, erbjöd sig att med sparkstötting skjutsa Doktor Godenius tillbaka till Karlskoga.

Som vi ser kunde det även vara vissa fördelar med att plogarna inte var så effektiva. Vid svår halka måste man sanda men bara på ena halvan utav vägen. Slädfordonen måste komma fram, trafikreglerna kom då i andra hand.

Nu klagas det högljutt så fort vägbanan efter ett snöfall ej på nolltid har sommarvägstandard och åker man i diket är det samhällets fel. Ingen önskar väl hästplogarnas tid tillbaka men en liten återblick är alltid nyttigt. Jag tänker inte gå in på politiken men får våra högljudda bilhatare som de vill kommer väl tröplogarna till heders igen. Men nu finns inga arbetshästar att dra plogarna bara skrangliga rid- och travhästar.

Hagtorpet

Längst i söder i Högfors låg ett torp som hette Hagtorpet. Som de flesta torp är det nu igenväxt. Bara husgrunden, källaren, spireabuskarna och oxeln finns kvar.

På Hagtorpet har bott mycket folk. Anders Nilsson och hans hustru kom dit omkring 1850 och började bryta mark. Det fanns en stuga där förut. Anders hade ett mycket utförligt kontrakt med jordägaren Jan Jansson, norra gården i Högfors. Kontraktet var på 50 år och där stipulerades utförligt hur många dagsverken Anders skulle göra åt jordägaren och även betalningen för varje dagsverke. Mycket märkligt att arbetslönen kunde bestämmas 50 år framåt i tiden.

I kontraktet fanns också en klausul att Anders skulle inställa sig för arbete åt jordägaren närhelst han kallade. Det gjorde att Anders inte som de flesta torpare kunde ha ett hyttarbete vid sidan om. Han tog tillfälliga arbeten som dikesgrävning och vedhuggning åt bönderna.

Stugan var liten - 7,5 x 5 meter men kärleken blommade och det blev många barn, åtta stycken. Det blev trångt. På väggarna spikades upp hyllor att ligga på. Dessa kallades för tarrar. De kläder som inte användes dagligen hängdes på utsidan av väggen under takutsprånget.

Det var naturligtvis fattigt och ont om mat. Anders Nilssons stora intresse var mat, fet mat. När Anders kom hem från något arbete berättade han vad han fått för mat. Då kunde det låta så här: "Herre Gu tocke fett sô ja ble böen på" (Herre Gud sådan fet soppa jag blev bjuden på). Sô var en enkel soppa kokt på potatis och kålrotsbitar, vatten och fläsk. Ju fetare fläsk ju bättre soppa eller sô.

En julhelg tänkte Anders laga en maträtt så att han skulle vara mätt hela helgen. Han plockade oxelbär från den förut nämnda oxeln och stekte dem i flott och åt. Nog blev han mätt, bären svällde så han höll på att spricka. Han måste lindas med remmar och tömmar och han skrek så det hördes lång väg. Men han överlevde.

Järnvägen byggdes vid den tiden genom Högfors. För att bättra på ekonomin något spikade Anders upp några extra tarrar på väggen och hyrde ut åt rallare. Bostadsbristen var svårare då än nu, tolv personer i denna lilla stuga.

Rallare beskylldes många gånger för att lämna bidrag till bygdens föryngring, så även här. En av döttrarna skulle ha barn. Oturligt nog inträffade förlossningen en eftermiddag när barnmorskan skulle på kalas. Förlossningen drog ut på tiden och jordemoran blev otålig och använde en tång så oskickligt att hon skadade gossebarnets ena öga så han blev enögd. Men vad hade det för betydelse. En fattig flicka och hennes så kallade oäkting. Huvudsaken var att barnmorskan kom till kalaset i tid. Så var den gamla goda tiden.

Gossen växte upp, gifte sig och fick elva barn. Anders och hans hustru blev gamla och måste anlita fattigvården. När de dog tog kommunen stugan (som Anders hade friköpt) för sina utlägg. En av döttrarna ville köpa stugan tillbaka från kommunen, men så det gick inte, den skulle användas till bostad åt behövande så kallade fattighjon. Men därav blev intet. Stugan såldes så småningom för 50 kronor till lastaren Bjurström i Bäck som i sin tur sålde den till Alfrid Karlsson på Högforsshöjden som plockade ner den till ved. Alfrid flyttade senare till Granbergsdalshöjden. Så var återigen ett torp jämnat med marken och utplånat.

Men som jag förut sagt. Oxeln finns kvar. Någon brunn fanns inte, vatten hämtades från en bäck som rann nära torpet. Den kallades Erkers bäck. Varifrån det namnet kommer vet jag inte. Erkers bäck är också utplånad. Hans fria liv i skogen är ett minne blott och han får leva ett stilla liv i ett skogsbilsvägsdike.

Konrad och hästen Balder

Från mitten av 1930-talet och fram till början av 1950-talet innehade Konrad, som vi kan kalla honom, ett av de tre arrendeställena i Öfalla. Till inägora hörde 16 tunnland åkermark, och naturligtvis fanns ett antal kalvar, kor, grisar och höns på gården. Dessutom hade man alltid en häst, och ibland två

En av hästarna, Balder, var av nordsvensk ras och svart till färgen. Balder, eller "Svarten" som han ibland fick heta, hade kommit i Konrads ägo som högbent och mager unghäst. Konrad kände medömkan med den magre kraken och tog väl hand om honom. Hästen blev alltså uppfödd och "fostrad" av Konrad, och de två blev med tiden oskiljaktiga vänner och arbetskamrater. Balder lyssnade nästan bara till sin

husbondes röst, och ibland verkade det som om hästen förstod lika bra som en människa, vad Konrad sa.

På sommaren arbetade de två - häst och husbonde - tillsammans på åkrar och gården, och vintertid var det fullt upp med körslor i skogen. Det kunde vara forsling av timmer eller massaved, eller det gällde körning av ved till Konrads kolmilor mellan Lillängen och Fisklösen.

Konrad hade en stark och bra sångröst, som han ofta brukade i arbetet. Särskilt mot kvällen under klara och kalla vinterdagar, när "ekipaget" var på väg hem från skogen, kunde man på kilometer avstånd höra Konrad sjunga t ex "Barndomshemmet". Konrad var född och uppvuxen i Norrbotten och längtade ofta tillbaka till det avlägsna och enkla men säkert också goda barndomshemmet i norr. Han sjöng med förkärlek den här emigrantvisans första vers, som slutar så här:

"... Och de minnen som stå kvar från dessa dagar, är de bästa och de vackraste jag har." Jag har hört berättas att när det var dags för hemfärd från timmerskogen, var det bara för Konrad att säga: "Nu åker vi hem, Balder!" Då vände hästen sig själv och timmerdoningen (släpet/kalkarna) mot Öfalla. Konrad satte sig på åkdonets "kuskbock", och så bar det av hemåt efter väl förrättade sysslor med arbetsgemenskap och kamratskap häst och husbonde emellan. - Inte underligt att Konrad sjöng!

Vid behov av större inköp gjordes "handelsresor" med häst och vagn till konsum i Granbergsdal. Utsäden och gödningsmedel till åkrarna kom per järnväg och hämtades vid Granbergsdals station. Körkarl med häst och vagn anlätades också för körslor vid vägbyggen och vid kraftverksanläggningarna längs Svartälven.

En gång ville Konrads tonåriga barn och några andra ungdomar, att Konrad med sina hästar skulle ordna slädfärd till julottan i Karlsdal. Men därav blev intet! Hästarna var arbetshästar i ordets rätta bemärkelse och hade rätt till vila när det var helg.

Balder hade ett härligt temperament och fick med tiden också självförtroende. På somrarna var byns hästar utsläppta för grönbete på Limkullen intill Öfalla. Då hästflocken förflyttade sig i skogen var det alltid Balder, som gick i täten. Han var den givne ledarhästen, som inte lät sig slås ut av någon annan. Den forne "kraken" hade utvecklats till en stark och vacker svensk häst med något i hållning och uppträdande, som påminde om en eldig arab

Till sist försöker jag återge den dag, då Balder var så gammal att han måste avlivas. Jag minns en kreatursbil som stod parkerad på stallbacken och två hästuppköpare, som försökte förmå hästen att gå in i bilen för vidare befordran till slakt i Ormesta.

Männen smackade och drog i hästen, och jag tror till och med att man försökte skjuta på bakifrån, men Balder rörde sig inte ur fläcken. Han stod som fastgjuten i marken. Konrad stod avvaktande ett 20-tal meter ifrån och kämpade med tårarna. Det var på hans order hästen väntade. Till slut sa Konrad med lugn men bruten röst: "Gå nu, Balder!" Då gick Balder uppför den utlagda bryggan och in i bilen. Dörrarna stängdes, och fordonet med Balder avlägsnade sig.

Säkert var det här en av de svåraste stunderna i Konrads liv, detta att ha sålt sin vän, medarbetare och trotjänare till slakt, och - det värsta av allt - kanske den kloke hästen kände på sig, vad det var fråga om. Det här var ju för Balder något helt nytt och annorlunda - det att själv bli transporterad.

Skoltider

Jag skall försöka skildra några episoder från min skoltid. Började skolan 1924 då Hyttan fortfarande var igång. I den årskullen ingick ovanligt många pojkar. Vad jag kan förstå, så här efteråt, var vi riktiga busfrön. De flesta av oss hade inte umgåtts med några kamrater förut - förskola var ett okänt begrepp. Det enda umgänge vi kände till var att slå varandra på truten och det praktiserade vi flitigt.

Vi hade en ung lärarinna, fröken Larsson. Det var den första klassen hon hade och var över sig given, grät och undrade vad hon givit sig in på. Skolrådsledamoten och hedersmannen Viktor Andersson i Mörtbäcken tröstade med att det inte alltid var så många bråkiga pojkar. Jag vet inte om hon bytte yrke.

Nästa år hade vi en ny fröken vid namn Eliasson. Han gifte sig med Harald Brobeck och sedan måste vi kalla henne tant. De byggde sig ett hus i Granbergsdal och fru Brobeck upprätthöll lärartjänsten till sin pension och dog 91 år gammal. Viktor i Mörtbäcken hade nog rätt, skulle det visa sig senare, om de bråkiga pojkarna.

Nu får barnen åka på skolresor än hit än dit och även utrikes. I småskolan fick vi nöja oss med att gå upp till Lersjön på Karl Lekbergstomt - en vacker grässlånt ner mot sjön. Vi hade saft och bullar med oss, lekte och hade trevligt. Anspråken var små.

En gång skulle vi gå upp på Tulleritopp, en höjd öster om Lersjön. Stigen gick över älven på en smal spång och fröken ramlade i älven. Det var den utflyktens höjdpunkt.

Vi var även till offerkällan vid Paskbo. Det är en egendomlig källa, ett hål uppe på en kal berghäll högre än den omgivande terrängen. Den källan sinar aldrig. Fordom offrade man pengar där.

Nu blev utflykterna längre och vi skulle göra ett "vänortsbesök" i Lönhyttans skola. Det var vinter och vi åkte efter häst i en kolryss med halm i. Karl Andersson i Mossberga (Mjölks Karl Annescha) stod för skjutsen, sonen Sven körde. Det var spännande - bara en dikeskörning.

Åren gick och vi blev väl lite mera civiliserade och vi skulle få åka ända till Örebro utställningsåret 1928. Även den här gången var det Karl Andersson i Mossberga som stod för skjutsen. Här måste jag inflika att namnet "Mjölks Karl Annescha" fick han för att han med sin lastbil körde böndernas mjölk till mejeriet i Karlskoga. Det var inget öknamn utan en yrkestitel.

Nu skulle vi alltså åka lastbil till Örebro. Komforten var inte hög. Några plankor lagda på tvären över sidolämnarna på flaket samt en ställning att rigga upp en presenning på i händelse av regn. Det var första gången jag åkte bil. Uj, uj, vad fort jag tyckte att det gick! Och roligt var det!

Örebroresan kostade naturligtvis en del pengar - bilresan och inträde på utställningen. Bensinen kostade då 25 öre per liter. För att få ihop dessa pengar hade vi under lång tid sparat pengar i ett skrin i skolan. En morgon när vi kom var skrinet tomt. Vem tjuven var blev aldrig uppklarat. Nu blev det att börja spara på ny kula och för säkerhets skull sparade var och en hemma.

Av utställningen minns jag inte mycket men jag köpte en banan. Jag tror det var min första. Så kom vi i delo med några bananförsäljare och blev lovade stryk. Även

det gick bra, granbergsdalarna var pigga på ett litet handgemäng. Hemresan gick bra och presenningen behövde inte användas och allt var frid och fröjd. Någon mera skolutflykt kan jag inte erinra mig.

Allting var inte tjo och tjim och det vankades smällar för den minsta förseelse. Vårn fröken i storskolan hade stora feta händer. En örfil gjorde inte speciellt ont. Det sa smack och slog lock och ringde i örat länge.

Våra värstingar var som lamm jämfört med våra söderhavsresenärer men de fick en resa upp på slöjdsalen eskorterade av magistern och fröken och där uppe vankades bastonad. En höll i delinkventen och en slog. Hur två vuxna personer kan ge sig på ett litet barn och misshandla det är för mej ofattbart. Deras brott var, anser jag, större än barnets förseelse.

Mindre förseelser resulterade i örnyp av vår magister. Då satt han och varnade oss för "den starka handen". Konstigt nog varnade han inte för eller använde "den starka handen" när vi kom upp i de högre klasserna och fortsättningsskolan. Men vår magister hade även goda sidor och var på alerten och anordnade små idrottstävlingar.

När han kom med påbud att vi skulle ha speciella gymnastikdräkter, då blev det opinion i bygden. Något så dumt hade våra konservativa föräldrar aldrig hört talas om. Gymnastik ansågs över huvud taget onödigt. Ungar for väl och flängde och slet kläder och skor nog ändå. Och gymnastikskor! Nu gick väl skam på torra land! Kunde man inte göra gymnastik barfota! När den värsta stormen lagt sig blev det så småningom både dräkter och skor och även blå förkläden att ha i slöjden.

Kraftstationen i Högfors-forsen

I nerändan på Högfors-forsen låg till för några år sedan en liten kraftstation. Den förtjänar sin egen historia.

Det började med att några bergsmän i slutet på 1800-alet korn på att forsen skulle utnyttjas. Som lämpligt ansågs vara att där bygga ett järnbruk, eftersom hytta och järnväg fanns alldeles inpå knutarna redan.

Ett bolag bildades och man ansökte om och beviljades Kunglig Majestäts allernådigaste privilegier för anläggningen. Aktier gavs ut och norra Högforsgården köptes in. Husen rustades upp och skuldsättningen ökade mer och mer. Tiderna förändrades och de stolta planerna blev inte genomförbara. Gården såldes igen.

Det hela utmynnade i att en kraftstation byggdes. Älven dämades upp med stor damm, dammluckor och utrustning. Därifrån byggdes en trätub, dryga metern i diameter, ett par hundra meter till forsens slut. Det blev ett ansenligt fall. Så småningom blev det små hål på tuben och vattnet sprutade då flera meter, så trycket i tuben var nog högt.

Kraftstationen var på 50 hästkrafter och levererade ström till Hyttan men när denna blåstes ner blev det ström till fastigheterna i Granbergsdal.

Troligt är att stationen började leverera ström omkring 1915 och slutade omkring 1948. Tuben revs av skrothandlare Ernst Asp i slutet på 1950-talet. Huset revs i

samband med vägbygget 1971-72. Maskineriet var det inget fel på men stationen blev för dyr i drift.

Nu har utav någon anledning vattnet i Lerälven minskat så att kraftstationen inte skulle kunna gå kontinuerligt men den gjorde ett bra arbete så länge det varade.

Skogskörning

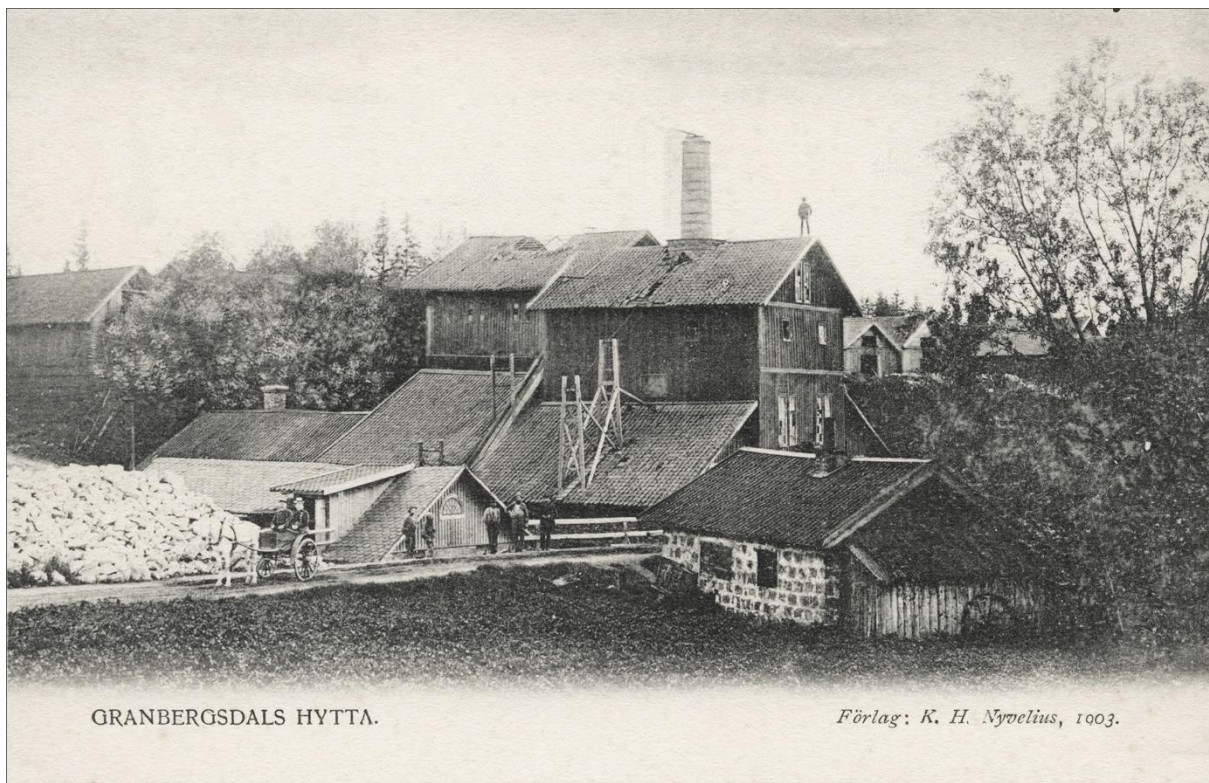
Hå hå, ja ja, åren de gå, tiderna förändras och vi med dem. Jag tänker närmast på så många nya yrken som tillkommer. Men ävenså många gamla yrken som försvinner. Till exempel körning i skogen med häst.

Detta yrke är väl närmast utrotningshotat. Jag har själv sysslat lite med skogskörning. Där förekommer inga åttatimmarsdagar, fria lördagar, söndagar och helger. Hästen ska ha mat tidigt på morgonen och sent på kvällen. Han äter sig inte mätt lika fort som köraren. Blir det stillestånd med körningen måste hästen ändå ut och motioneras annars kan han bli sjuk, bland annat av korsförlamning. Skogskörning med häst är ett hårt arbete men även intressant.

Här ska jag inflika en trevlig episod. Jag och en huggare satt i vår lilla rastkoja och drack kaffe. Hästen stod utanför och åt hö ur hösäcken. Jag tittade ut genom fönstret och fick se något närmast ofattbart. Bredvid hästen stod en älg och de åt ur samma hösäck och var hur sams som helst. Älgen var en halv gång till så hög som hästen. Då skulle kameran varit med! En del hästar är räddaför älgar men det var inte min.

För att arbetet ska gå bra fordras en lugn och foglig häst. Hästar är i allmänhet snälla men det finns avarter, som kan vara utspekulerat vrånga på ett intelligent sätt. Den häst som hamnat hos en okunnig och oförnuftig körare har det inte lätt. Ett fastkört lass lossnar fortare med spettet än med piskan.

När körslorna i skogen skedde med häst var det snyggt men nu ser det för eländigt ut. Maskinerna är för stora. Nu önskar jag inte körningen med häst tillbaka. Det var ett både för häst och körare hårt arbete, mycket hårt. Men trots allt ett trevligt jobb, långt från dagens monotona maskinjobb.

GRANBERGSDALS HYTTA.

Förlag: K. H. Nyvelius, 1903.